क्तानि यथा "पद्मासनं स्वस्तिकाख्यं भद्रं वज्रासनन्तथा। वीरासनमिति प्रोक्तं क्रमादासनपञ्चकम्। उर्व्वोरुपरि विन्यस्य सम्यक् पादतले उभे। अङ्गुष्ठौ च निबध्नीयाद्धस्ताभ्यां व्युत्क्रमात्ततः। पद्मासनमिदं प्रोक्तं योगिनां हृदयङ्गमम्। जानूर्व्वोरन्तरे सम्यक् कृत्वा पादतले उभे। ऋजुकायो विशेद्योगी स्वस्तिकन्तत् प्रचक्षते। सीमनि पार्श्वयोर्न्यस्य गुल्फयुग्मं सुनिश्चलम्। वृषणाधः पार्श्वपादौ पाणिभ्यां परिरक्षयेत्। भद्रासनं समुद्दिष्टं योगिभिः परिकल्पितम्। उर्वोः पादौ क्रमान्न्यस्येत्ताल्वोः प्रत्यङ्मुखाङ्गुली। करौ निदध्यादाख्यातं वज्रासनमनुत्तमम्। एकम्पादमधः कृत्वा विन्यस्योरौ तथेतरम्। ऋजुकायोविशेन्मन्त्री वीरासनमितीरितम्" यत्र महामात्रोवसति तस्मिन् ६गजस्कन्धदेशे आस्यतेऽनेन आ+अस-कर्म्मणि ल्युट्। ७सम्यग् विक्षेपणसाधने। असनएव अण्। ८असनवृक्षे पु० ९जीवकवृक्षे पु०। आसनशब्दस्थाने शसादौ तद्धितयाजादौ च परे आसन्नादेशः इति काशिकादयः मसोरमायान्तु तत् दूषयित्वा आस्यशब्दस्थाने एव तदादेश इत्युक्तं यथा "यत्तु आसनशब्दस्य आसन्नादेश इति काशिकायामुक्तन्तत् प्रामादिकम् "आस्रोवृकस्य वर्त्तिकामभीके" इति मन्त्रे मुखादित्यर्थस्यौचित्यात् "वृकस्य चित् वर्त्तिकामन्तरास्यादिति" मन्त्रान्तरसंवादाच्च वाख्यातञ्च तथैव वेदभाष्ये इति। ["निषेदुषीमासनबन्धधीरः" रघुः।

आसनबन्ध पु० आसनार्थो बन्धः। करचरणादीनामन्योन्यबन्धे

आसनमन्त्र पु० आसनस्य शुद्ध्यर्थो दानार्थो वा मन्त्रः। तन्त्रोक्ते "आधारशक्तिकमलासना य नमः" इत्यादिके तत्तत्प्रकरणोक्ते १मन्त्रभेदे २देवेभ्य आसनदानार्थे मन्त्रभेदे च। स च मन्त्रः "पुरुष एवेदं सर्व्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम्। उतामृतस्येशानो यदन्नेनाभिरोहति" श्रौतः। "शेषमञ्चं महादिव्य फणामणिसहस्रकम्। कोटिसूर्य्यप्रतीकाशं गृहाणासनमीश्वर!" इति पौराणिकश्च। एवमन्योऽपि तत्तत्कल्पोक्तो ज्ञेयः। आसनपरिग्रहार्थे ३मन्त्रं च "आसनमन्त्रस्य मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं छन्दः कूर्म्मोदेवता आसनपरिग्रहे विनियोगः" तन्त्रसा०।

आसना स्त्री आस-युच्। १स्थितौ २उपवेशने।

आसनादि पु० आसनमादिर्यस्य। मन्त्रोक्ते पूजाङ्गे आसनप्रभृतौ उपचारगणे "आसनं स्वागत पाद्यमर्घमाचमनीयकम्" उपचारशब्दे निवृतिः।

आसनी स्त्री आस-आधारे ल्युट् ङीप्। १ विपणौ २मर्य्यादायाञ्च मेदि०। [नि०। वासुदेवे मेदि०।

आसन्द पु० आसीदत्यस्मिन् प्रलयकाले आ+सद्-अब्दादि०

आसन्दी स्त्री आसद्यतेऽस्याम् आ+सद-अब्दादि०नि०गौरा० ङीष्। १ उपवेशनयोग्ये आसनयन्त्रे (केदारा) २ क्षुद्रखट्टायाम् (कोँच)। ३सभामध्ययेदिकायाम् "औदुम्बरीमासन्दीं नाभिदघ्नामरत्निमात्रामुताहरन्ति" कात्या०७,२७। ४उक्तलक्षणायां पीठिकायाञ्च। आसन्दीशब्दस्य निरुक्तिरपि शत० ब्रा० दर्शिता। "इयं वा आसन्दी अस्यां हीदं सर्व्वमासन्नम् तस्मादस्या आसन्दीमाहरन्ति" इति। स्वल्पार्थे कन्। क्षुद्रासनयन्त्रभेदे स्त्री। "जाम्बूनदमयीमासन्दिकाम्" काद०। आसन्दी+अस्त्यर्थे मतुप् मध्वा० मस्य वः। आसन्दीयुक्ते त्रि०स्त्रियां ङीप्। "आसन्दीवान् ग्रामभेदः" सि०कौ०।

आसन्न त्रि० आ+सद-क्त। १निकटस्थे, २उपस्थिते च। "आसन्नपतने कूले कूलं पिपतिषतीति" शा० भा०। ३सन्निधानयुक्ते ४सम्यक्स्थिते च "सर्वमत्रासन्नमिति" शत०ब्रा०। ६शाब्दबोधसाधनासत्तियुक्ते वाक्ये "आसन्नानासन्नविभागव्याघातः" शब्दचिन्ता०। ५मुमूर्षौ च।

आसन्नकाल पु० आसीदत्यस्मिन् काले आ+सद-आधारे क्त कर्म्म०। मृत्युकाले।

आसन्य पु० आस्ये भवः यत् आसन्नादेशः। मुखभवे मुखान्तर्विलस्थे मुख्ये प्राणे "अथ हैनमासन्यं प्राणमूचुः" शत०ब्रा०।

आसन्वत् त्रि० आस्यसमानार्थकः आसन्शब्दोऽस्ति ततः अस्त्यर्थे मतुप्। आस्ययुक्ते समुखे। "यद्भूतं यच्च भाव्यमासन्वत्तेन ते चारये विषम्" अथ० ६,१२,२।

आसमञ्ज पु० असमञ्ज एव स्वार्थे अण्। सूर्य्यवंश्ये सगरपुत्रे क्षत्रियभेदे।

आसम्बाध त्रि० समन्तात् संबाधा यत्र। सङ्कीर्णस्थाने परस्परसंघर्षणेन क्लिष्टे। "आसम्बाधा भविष्यन्ति पन्थानः शरवृष्टिभिः" रामा०।

आसव पु० आसूयते आ+सू-कर्म्मणि अण्। १ अभिषवणीये मद्ये (चोयानमद) तल्लक्षणादि भावप्र०। "यच्च पक्वौषधाम्बुभ्यां सिद्धं मद्यं स आसवः। आसवस्य वीजद्रव्यगुणैर्ज्ञेयागुणाः समाः" नवपुराणमद्ययोर्गुणास्तत्रैव। "मद्यं नवमभिष्यन्दि त्रिदोषजनकः परम्। अकृच्छ्रं बृंहणं ग्राहि दुर्गन्धं विशदं गुरु। जीर्णं तदेव रोचिष्णु कृमिश्लेष्मानिलापहम्। हृद्यं सुगन्धि गुणवल्लघु श्रम-